

K. NOREL

Kerstfeest in het vrouwenkamp

Eentonig klopt de stamper op het rijstblok. De korrels spatten uit de harde basten en springen in het rond.

Vroeger heeft Martha dit werk vaak zien doen door Javaansche vrouwen. Nu stampt zij zelf de rijst al jaren. Blanke vrouwen zijn niet meer dan bruine sinds de Jappen zijn gekomen; ze staan onder haar. Maar als dit alles wat zij ervaren moest dan was het niet erg. Werken staat Martha niet tegen. Ook het nederige werken aan dit rijstblok niet. Misschien hebben Nederlandsche vrouwen in Indië vroeger wel te weinig werk gedaan.

Er is echter zoo heel veel ergers in het vrouwen-kamp. Ginds loopt de bruine wachter, het geweer geschouderd, de borst vooruit. Hij heeft er lust in blanke vrouwen te beleedigen. Als een hem durft passeeren zonder dat ze buigt, vloekt hij, en als ze dan nog niet diep en deemoedig voor hem bukt, ranselt hij. Straks is de groote groep, die op de sawahs werken moet, vertrokken. Een troep ellendigen was het. Moe en vervallen, afgebeuld en ziek, zoo trokken ze de poort uit. En dat was in den vroegen morgen, toen de zon nog heet moest worden en zij pas hadden gerust. Op het open rijstveld moeten zij den heelen dag hard werken in de heete zon. Martha heeft daar ook gewerkt. Haar rug deed onuitstaanbaar pijn van het bukken; naar handen bloedden van het scherpe riet; haar hoofd klopte of het bersten zou van hitte en haar oogen puilden uit. Zij moest rusten. Maar als ze rustte kwam een Japannees, die haar tot werken dreef. Vanavond komen de vrouwen weer terug van de sawah. Hoeveel? Elken avond is het getal geringer dan des morgens. Steeds zijn er enkelen dood gebleven. In het begin was er rouw en droefheid om een doode, die in het rijstveld was gebleven. Nu niet meer. Te dikwijls sterven er gevangenen. En te zeer is het sterven een verlossing uit de ellende. Het eenige wat zorg geeft is als een overledene

vrouw kleine kinderen heeft nagelaten. Maar eigenlijk zijn dat ook geen moeilijkheden meer. Iedere vrouw aanvaardt gewillig de kinderen van een overledene, die haar toegewezen worden: Martha heeft er naast haar eigen kinderen drie.

Er is een vreemd gerucht in het kamp. De eene vrouw roept de andere. Er scholen samen op het plein in het midden van het kamp. De kinderen, die dicht bij Martha spelen in het zand, zien het. „Wat is daar te doen, Moeder?" vraagt Doortje. Martha houdt niet op met stampen. Er is zoo vaak een oloopje in het kamp. „Niets bijzonders", zegt ze tegen Doortje. „Blijf jullie maar spelen". Kreten van verrassing en vreugde lijn te hooren.

„Hoort u. Moeder?" vraagt Doortje. Martha vervolgt haar werk. Loos alarm natuurlijk. Er is zoo dikwijls loos alarm in het kamp. Maar Doortje laat de kleintjes spelen en loopt naar de drukke groep op het plein. Hollend komt ze terug. „Moeder, moeder", we zijn vrij". Martha laat haar stamper rusten. Vrij! Kan dit waar zijn? Haar doffe oogen lichten op en haar lippen trillen. Zijn de gebeden eindelijk verhoord? Ze schudt het hoofd. Dit zelfde nieuws is al zoo vaak verteld in het kamp en altijd bleek het valsch gerucht te zijn.

Een vrouw komt toegelopen. „Zit jij nog aan je rijstblok? Kom mee. 't Is feest. De Jappen hebben zich overgegeven". „Is het werkelijk waar?" vraagt Martha ongeloovig. „Vast" jubelt de ander, en ze gaat de barak binnen om na een oogenblik weer buiten te komen met roode, witte en blauwe lappen. Er is geen Nederlandsche vlag in het kamp, maar zij zullen er een maken. Het Wilhelmus klinkt uit schorre kelen. Een armelijk en dun geluid. De vrouwen zijn te zwak en te ontroerd om flink te zingen. Haar stem stukt in de keel. Van vreugde schreien zij.

Dan komen evenwel de Jappen. Zij blaffen hard en dreigen met hun stokken; ze ranselen

de ruggen, die ze raken kunnen. De hoop op het plein stuift uit elkaar als een vlucht spreuwen bij een schot. Tegen zonsondergang komen de vrouwen van de sawahs in het kamp terug, meer kruipende dan dat zij loopen. Er zijn er bij zoo uitgeput dat zij door andere worden ondersteund. En Martha voegt, nadat zij met de sawahwerksters heeft gesproken, vier namen toe aan de lange lijst van overledenen die zij bijhoudt. Met de andere leidsters van het kamp wijst zij de vrouwen aan, die moeders voor de nieuwe weesjes zullen zijn. Deze avond is even donker als al de avonden van deze donkere jaren zijn geweest. De hoop, die heden opgevlamd is, is weer uitgebluscht.

Den anderen dag keert het gerucht terug, hardnekkiger. Japan heeft gecapituleerd. En heden is er ook wat vreemds aan de Japanners. Zij schelden noch slaan. Zij vorderen geen buiging meer. Vóór het middaguur zijn de vrouwen van de sawahs thuis. Het rantsoen voor het middagmaal is tweemaal groter dan het ooit geweest is; er is voor het eerst vleesch bij de rijst. Het eene getuigt al sterker dan het andere dat er waarlijk wat grootsch gebeurd is. Voor de avond valt waait aan een stok, die op het dak van een barak gespijkerd is een Nederlandsche vlag, inderhaast genaaid uit bijeengeraapte lappen. Het blauw is bleek verschoten en de roode baan bevat twee tinten. Maar ze wappert boven Nippon's vlag. Doffe oogen glanzen, verlepte wangen hebben kleur, gebogen gestalten zijn hoog opgericht. Het eene vaderlandsch lied na het andere wordt gezongen

Het is nu zeker. Japan is overwonnen. Aan Nederland is de victorie. De gevangenen zijn vrij!

Het vrouwenkamp, dat eerst een hel gelijk was, is nu een paradijs geworden. Er is rijst in overvloed; vleesch en eieren zijn er. Men heeft aan niets gebrek en elk kan zich bewegen waar hij wil. De Japansche onderdrukkers zijn plotseling veranderd in ge-dweëe dienaars. En er is post gekomen. Na drie jaar post! Bericht van mannen en van kinderen. Martha ontving een brief uit Thailand. Karel is in besten welstand. Weldra hoopt hij thuis te zijn.

Martha wandelt vaak buiten het kamp. Ze spreekt met Kromo als die van het veld komt. Ze gaat ook naar de dessah en zit tusschen de Javaansche vrouwen op de voorgalerij van het kleine huis. Blank en bruin zijn elkander dicht genaderd door het gemeenschappelijk leed. Het wachten is nu op de troepen: Nederlanders, Britten of Australiërs, die wagens zullen brengen, waarop de vrouwen uit het kamp weer naar hun eigen steden kunnen gaan.

Op een dag spreekt een Javaan Martha aan over vreemde dingen. In de stad staat alles op zijn kop, zegt hij. Tierend loopen de Javanen door de straten, met messen en speren en zij schreeuwen dat zij alle Blanda's zullen doden. Martha schrikt, maar de Javaan stelt haar gerust. Het zijn de jonge Heihoo's zegt hij. De vriendjes van de Jappen, die soldaat geworden zijn in het Japansche leger en vreezen dat de Nederlanders hen zwaar zullen straffen. En verder nog wat opgezweepte jongelui. Hun bloed is veel te heet. Maar dit koelt wel weer af. De njonja moet niet bang zijn. Martha is geen bange vrouw. Voor de Japanners heeft ze nooit gevreesd. Maar thans kruipt er een vreemde onrust door haar bloed. Een voorgevoel als van een zware dreiging. Voor ze dien avond de klamboe sluit boven de kinderen: de twee van haar en de drie weesjes, die zij aangenomen heeft, kust ze ieder op het voorhoofd, en daarna bidt ze: Heer, help ons ook door deze ellende heen.

De opstand laait over Java. Er komen groote scharen jongelui langs het kamp. Rood-witte vlaggen voeren ze mee. De voor- en achterhoede is gewapend. Bij het passeeren van het kamp zwaaien de jongens met hun zwaarden; soms fluiten kogels en klinken doffe knallen door het schel geroep „Merdeka" door. Dat zwaardgezwaai is branie en die kogels vliegen hoog over de barakken heen. Doch in het vrouwenkamp heerscht groote onrust. Als er een vonk valt in dit kruit, wat zullen dan de gevolgen zijn?

Kerstfeest nadert. Nog altijd zitten de vrouwen en kinderen in het kamp, omdat nog steeds de opstand over Java laait en de geallieerde troepen nog altijd op zich laten wachten. Dagelijks zijn de wegen vol met opgewonden

Heihoo's en Pemoeda's en trekken groote groepen jongelieden langs het kamp, zwaaiend met rood-witte vlaggen, krijschend „Merdeka!" en dreigend met speren en geweren. De vrouwen en kinderen zijn hier aan gewend geraakt. De jongens maken veel vertoon, maar als zij niet geprikkeld worden doen zij geen kwaad. Gelaten draagt men in het kamp zijn lot en schikt men zich in de omstandigheden. En nu het Kerstfeest nadert zal men dat vieren in het kamp. De vrouwen versieren de galerij van de hoofdbarak met palmgroen en maken kaarsen uit het vet van kokosnoten. Geestdriftig helpen de kinderen mee aan de voorbereiding van het feest. Groote bossen groen dragen zij aan. Blanke en bruine kinderen helpen. Want ook de kleine Javaantjes uit de nabije dessah doen dapper mee. Zij zijn, nadat het prikkeldraad was opgeruimd, de vriendjes geworden van de blanke kinderen in het kamp. Ze zijn genoodigd voor het feest, en zij zullen komen mét hun ouders, die reeds de vrienden van de blanken waren vóór de Japansche onderdrukking was beëindigd. Door een gat in het prikkeldraad smokkelden zij toen voedsel naar de hongerende blanken.

Op Kerstavond zit er een groote kring rondom de groote galerij waar in den roerloos stillen tropenavond de kerstboom brandt met stille lichtjes. Vooraan hurken de kinderen, blank en bruin dooreen. In den schemer van het kaarsen- en sterrenlicht, ziet men niet eens groot onderscheid. Drie jaar branden van de zon op bloote ruggetjes heeft de kinderen van de Blanda's thans bijna even bruin gemaakt als de Javaantjes. Hun beider kleeding is even schamel. Alleen het haar is anders. Dat van de Nederlandsche kindertjes is witgebleekt en pikzwart zijn de koppen der Javaantjes. Ietwat schuw zijn hun ouders. De afstand tusschen blank en bruin is voor hen moeilijk te overbruggen, ondanks dat zij nu drie jaar lang eikaars gelijken zijn geweest.

Er worden frissche dranken rondgediend en koekjes, gebakken in klapperolie boven de vuren in de aarde, die in het kamp voor koken dienen. Kerstliederen worden gezongen. De bruine kinderen zingen de liederen mee. Zij hebben ze geleerd van hun blanke vriendjes.

Daarna vertelt Martha in het Maleisch. Van het Kindje spreekt ze dat in den stal geboren werd, en van engelen, die zongen in den nacht, van herders die deze engelen hoorden zingen en haastig kwamen om te aanbidden, en van koningen, die offerden wierook, mirre en goud. Het is stil rondom de groep bij de barak. Roerloos staat het oerwoud om het kamp. De sterren blinken aan den hemel en de kaarsen aan den kerstboom op de galerij. Het is een avond als de nacht van Efrata. Men zingt den .Engelenzang: Eere zij God in den Hooge, Vrede op aarde. In menseden welbehagen. Onder het zingen kijken kinderen naar boven of misschien ook hier het groote licht verschijnen zal dat eenmaal herders heeft omschenen. Als de Engelenzang verklonken is. is op den weg gedruisch. Zware schreden klinken. Wapens kletteren. Merdeka! Merdeka! scheurt door den stillen nacht.

Onder de kinderen groeit onrust. Ook de Javanen zijn bevreesd. Martha stelt hen gerust. Zoo dikwijls is een troep jonge nationalistes langs getrokken, maar nooit hebben zij een hand naar het kamp en zijn bewoners uit gestoken. Zij trekken slechts voorbij. Opnieuw laat zij een frisschen dronk uitreiken. Straks kan zij verder gaan met haar verhaal. De trouw houdt stil voor het kamp. De aandacht is getrokken door de kaarsen. ..Merdeka! schalt de roep der revolutie. Nu wordt de onrust op het kerstfeest groot.

Doch daarna gaat de optocht verder, en Martha kan weer doorgaan. Zij spreekt van het leven van het Kind dat in de kribbe is geboren, van zijn lijden en van zijn verschrikkelijken dood. En zij zegt dat Hij dit alles droeg voor de menschen, ook voor de vrouwen en kinderen van dit kamp en voor de Javanen uit de dessah. Dat Hij ieder, die in Hem gelooft geluk wil schenken en na den dood de heerlijkheid en eeuwig leven. Haar hoorders luisteren met verstilde aandacht. Geluk en eeuwige heerlijkheid. Dat is dus geen gevangenschap achter prikkeldraad, geen hongersnood, zoals er nu op Java dreigt. Geen lijden en geen dood. zoals thans allen, blank en bruin, omringt. Het Kind in de kribbe maakt alle dingen schoon en goed. Bij de vlammetjes der kaarsen ziet men tranen blinken in ontroerde oogen. Merdeka! Merdeka! De kreet scheurt

eensklaps door den nacht. Kogels fluiten. Wapens blinken. Brullend springen donkere figuren uit het struikgewas.

Op de galerij heerscht plotseling tumult. Moeders rennen op haar kinderen toe en grijpen ze. De Heihoo's slaan wild met hun kromme zwaarden. De kaarsen slaan zij stuk; de kerstboom hakken zij om. Alle emblemen van het vervloekte Christendom moeten verdwijnen. Merdeka! schalt hun wapenkreet. Merdeka! Aan de emblemen heeft hun wilde haat niet genoeg. De Christenen moeten vallen. ..Doortje. mee . beveelt Martha. „Pas jij op Piet en Gré . Zelf neemt ze twee kinderen op den arm. en dwingt ze een paar Javaansche kinderen die om hun moeders schreeuwen, mee te loopen. Met de kinderen langs achter de barakken rennen zij. Ze komen in het bosch. Onder dichte varens hurken zij.

Gedruisch golft langs hun schuilplaats. Zij weten niet of het vluchtelingen zijn. Zii moeten dezen storm laten razen in de hoop. dat zij het leven houden mogen.

Na langen tijd wordt het stil. ..Doortje". roept Martha zacht. Zij antwoordt. De andere kinderen slapen. Een kind slaapt zelfs in doodsgevaar. „Ik ga kijken", zegt Martha. ..Houd jij de wacht".

Wat zij ziet bij de voorgalerij waar straks de kerstboom brandde is te vreeselijk om te zeggen. Met de handen voor het gelaat geslagen staat zij tusschen dooden. Zij schrikt als een hand op haar schouder wordt gelegd. Het is een Javaan.

..Njonja". zegt hij, terwijl hij op de dooden wijst. „Zijn zij nu niet in heerlijkheid daarboven?" Dit ontroert Martha. Een Javaan herinnert haar aan den zegen die het Kerstfeest aan de wereld heeft gebracht, een zegen die niet uitgewischt wordt door geweld en dood. ..Kom mee . zegt de Javaan. ..Ge brengt u in gevaar, wanneer ge een Blanda helpt". ..Kom mee", herhaalt hij. ..Mijn kinderen zijn ginds", wijst zij naar het bosch. ..Dan halen wij ze samen". Hij draagt de beide grootste kinderen na Doortje. Martha torst er ook twee Doortje draagt het kleinste. De Javaan kent den weg door het bosch. Hij leidt hen naar een woning in een kleine dessah.

Daar staan een man en vrouw van hun bed op. opdat de Blanda s kunnen slapen. En boven de dessah blinken de sterren in den Kerstnacht.